

שהנהג בהן עם דברי התורה גם מנהג דרך ארץ שתהא עוסק גם בפרנסתך⁽²²⁾, דברי רבי ישמעאל.

רבי שמעון בן יוחי אומר: וכי אפשר לומר כדברי רבי ישמעאל, והרי אם אדם חורש בשעת חרישה וזורע בשעת זריעה וקוצר בשעת קצירה ודש בשעת דישה וזורה בשעת נשיבת הרוח, תורה מה תהא עליה?

אלא בהכרח יש ליישב הענין באופן שונה

ולומר שהפסוק שנאמר בו "לא ימוש ספר התורה מפין" מתקיים בזמן שישראל עושין רצונו של מקום, שאז מלאכתן נעשית על ידי אחרים והם עצמן יכולים לעסוק אך ורק בתורה, שנאמר (ישעיהו סא ה): "ועמדו זרים ורעו צאנכם".

ואילו בזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום, שאז, כיון שלא זכו מלאכתן נעשית על ידי עצמן, מתקיים בהם הפסוק שנאמר (דברים יא ד): "ואספת דגנך"⁽²³⁾ ואינם

22. שאם לא כן תצטרך לבריות וסופך בטל מדברי תורה — רש"י.

23. הקשו התוספות שהרי לעיל פירשה הגמרא שפסוק זה עוסק בזמן שישראל עושים רצונו של מקום. ותירצו שישנם שלש דרגות בדבר: א. כשעושין רצונו של מקום באופן מושלם אזי מלאכתן נעשית על ידי אחרים, וכפי שנאמר "ועמדו זרים ורעו צאנכם". ב. כשעושין רצונו של מקום אבל לא באופן מושלם אזי מלאכתן נעשית על ידי עצמן וכפי שנאמר "ואספת דגנך". ג. כשאינם עושין רצונו של מקום כלל, עליהם נאמר "ולקחתי דגני בעתו". ועיין בדבריו ישוב נוסף לזה.

לדברי התוספות מיושבת קושיית המפרשים [עיינין ריטב"א] שהקשו איך יתכן לפרש את הפסוק "ואספת דגנך" בזמן שאין ישראל עושים רצונו של מקום, והרי בתחילת הפרשה נאמר "והיה אם שמע תשמעו" וגו' "ואספת דגנך", הרי שהפרשה עוסקת בזמן שעושים רצונו של מקום, [ואילו כשאינם עושים רצונו של מקום מתפרש רק בהמשך הפרשה "השמרו לכם פן יפתה" וגו']. אכן לדברי התוספות יש לומר, שאף שהפרשה ודאי עוסקת באלו שעושים רצונו של מקום, מכל מקום, אינם עושים כן באופן

מושלם, וכפי שנראה מזה שלא מוזכר בפרשה זו "בכל מאדכם". כפי שמוזכר בפרשת "שמע". — מהרש"א. עיין בדבריו.

ובספר נפש החיים לגאון רבי חיים מואלזין (שער א' פ"ח) יישוב קושיית המפרשים, שודאי גם רבי ישמעאל אינו סבור שיש רשות לאדם לבטל מלימודו בכדי לעסוק בפרנסתו, ורמז לזה רבי ישמעאל בלשונו "הנהג בהן מנהג דרך ארץ", היינו "עמהם" עם דברי התורה, שגם באותה שעה שאתה עוסק לפרנסתך תהא מהרהר בדברי תורה. ועל זה אמר אביי "הרבה" עשו כרבי ישמעאל ועלתה בידם והרבה עשו כרבי שמעון בר יוחאי ולא עלתה בידם, ודייק בדבריו לומר "הרבה" כי רק לכלל המון העם כמעט בלתי אפשרי שיתמידו כל ימיהם בלימוד התורה כרבי שמעון בר יוחאי אבל וודאי אפשרי הדבר שיחיד ינהג כך לעצמו וכל ימיו יהא עסוק בתורה ועבודת ה', ומי שבאפשרותו כן ודאי מוטלת עליו החובה שלא לפרוש מלימוד התורה כלל.

והנה הפסוק "ואספת דגנך" — בלשון יחיד, מוזכר בפרשת "והיה אם שמעו" שנאמרה כולה בלשון רבים, ומאחר שיתכן שיחיד ינהג כרבי שמעון בר יוחאי הרי נמצא שכשעוסק בפרנסתו אין הוא עושה רצונו של מקום, ולכן דרשו חז"ל